

HESSEN ANAYASASI

Çeviren : Nermin ABADAN

29 Ekim 1946 tarihli Büyük Hessen constituent meclisinin umumî oturumunda üçüncü defa olarak okunduktan sonra kabul edilmiştir.

1 Aralık 1946 tarihinde yapılan oy vermede Büyük Hessen seçmenlerine teklif edilen anayasanın metni.

Hessen'in 30 Haziran 1946 tarihinde seçilen constituent meclisi 15 Temmuzda anayasa kurma faaliyetine başladı. Anayasa hazırlama komisyonunun materyeline istinaden altı umumî heyet oturumunda bir anayasa metni hazırlandı ve bu metin 26 Ekimde yapılan kapanış töreninde 6 ya karşı 82 oyla kabul edildi. Askerî hükümet bu teklife karşı bir itirazda bulunmamıştır. Büyük Hessen nüfusu 1 Aralık tarihinde yapılacak oy vermede bu tasarımı anayasa olarak kabul edeceğini yoksa o gün seçilecek bir constituent meclisin yeni bir metin hazırlıyacağı hususunda karar verecektir.

Tercümeye esas tutulan anayasa metni München .- Schellingstrasse 39 mukim "Die Neue Zeitung" tarafından basılmıştır.

BİRİNCİ KISIM

İ N S A N H A K L A R I

1 — Eşitlik ve hürriyet :

Madde 1 — Bütün insanlar cins, mençe, dini ve siyasî kanaat farkı olmaksızın kanun önünde eşittir.

Madde 2 — İnsan hürdür. Başkalarının haklarına halel getirmemek veya içtimai varlığın anayasaya uygun nizamını bozmamak şartile istediğini yapma veya yapmamada serbesttir.

Kimse bir kanun veya bir kanuna dayanan nizamnamenin istilzam ettiği veya müsaade etmedikçe bir şey yapmağa, yapmamağa veya bir hale tahammül etmeğe zorlanamaz.

Kanun kudreti tarafından hakkı ihlâl edilen kimse için hukuk yolu açıktır.

Madde 3 — İnsanın hayat ve sıhhatine, şeref ve haysiyetine dokunulamaz.

Madde 4 — Cemiyet hayatının temeli sayılan evlilik ve aile kanununun özel himayesi altındadır.

Madde 5 — Kişinin hürriyetine dokunulamaz.

Madde 6 — Herkes istediği yerde kalmak ve yerleşmekte serbesttir.

Madde 7 — Hiçbir Alman yabancı bir devlete teslim edilemez. Bu anayasada tesbit edilen anahaklarına halel gelmiş ve dış memleketlerinde takip edilirken Hessen'e sığınmış olan yabancılar sınır dışı ve iade edilmekten korunurlar.

Madde 8 — Meskene dokunulamaz.

Madde 9 — İnanç, vicdan ve kanaat hürdür.

Madde 10 — Hiç kimsenin ilim veya sanat alanındaki yaratmasına ve eserlerini yaymasına engel olunamaz.

Madde 11 — Herkes kanaatini serbestçe ve alenen izhar etmekte hürdür. Bu hal bir hizmet münasebeti dolayısıyla de tahdit edilemez ve kimse bu hakkı kullandığından dolayı bir mahrumiyete uğratılamaz. Ancak kararlaştırılan faaliyet muayyen bir siyasi, dini istikamet veya dünya görünüşe hizmet hedefini güdüyorsa ve iştirak edenlerden biri bundan imtina ederse, hizmet münasebeti bozulabilir. Basın sansürü caiz değildir.

Madde 12 — Posta sırrı masundur.

Madde 13 — Herkes bütün ilim ve tecrübe alanlarında ve başkaların kanaatleri hakkında basılmış eserler, radyo yayınları ve diğer suretlerle bilgi edinme hakkına sahiptir.

Madde 14 — Bütün Almanlar haber vermeden ve özel bir izin almaksızın silâhsız ve emniyeti bozmıyacak şekilde toplanmak hakkına sahiptirler.

Açık havada yapılacak toplantılar için kanunla önceden izin alma mükellefiyeti konulabilir.

Madde 15 — Bütün Almanlar dernek ve birlikler kurmak hakkına sahiptirler.

Madde 16 — Herkes tek veya toplu bir şekilde ilgili makam veya millet meclisine şikâyet veya dileklerini bildirme hakkına sahiptir.

II. İNSAN HAKLARIN SINIRLARI VE TEMİNATI

Madde 17 — Hiç kimse anayasaya aykırı veya onu tehlikeye düşüren bir hareketi söz, toplanma ve dernek kurma hürriyetleri ile ilmi veya güzel sanatlara ait eserleri yayma haklarına istinat edemezler.

Madde 19 — Hâkim cezayı müstelzim bir halin vukuundan şiddetle şüphelendiği zaman tevkif, ev araştırma ve posta sırrına müdahaleye karar verebilir. Failin takibi hemen harekete geçmeği gerektirdiği hallerde ev araştırma izni sonradan verilebilir.

Yakalanan herkes 24 saat içinde kendisini sorguya çekecek, serbest bırakılmasına veya tevkifine karar verecek ve tevkif halinde nihai kazaf karara kadar her ay yeniden tevkifinin gerekip gerekmediğini tetkik edecek olan hâkimin huzuruna çıkarılır. Tevkifin sebebi yakalanan kimseye hemen ve arzusu üzerine hâkimin kararını takip eden yirmidört saat içinde yakınlarına bildirilir.

Madde 20 — Kimse kanuni merciinden başka bir mahkemeye sevk edilemez. Olağanüstü ve özel ceza mahkemelerine cevas yoktur.

Yetkili bir mahkeme kendisini kesinleşmiş bir kararla suçlu ilân etmedikçe, herkes masum sayılır. Adli müzaharet yolu ile müdafaa hakkı tahdit edilemez.

Madde 21 — Cezayı müstelzim bir halden dolayı suçlu olduğuna karar verilen bir kimse ceza kanunları gereğince kazaf bir hükümle hürriyetinden ve medeni haklarından kısmen veya tamamen mahrum edilir. Suçun çok ağır olması halinde ölüm cezası da verilebilir.

Ceza fiilin ağırlığına göre biçilir.

Bütün mahbuslara insanî şekilde muamele edilmelidir.

Madde 22 — Hiç bir ceza kanunu makabline şamil değildir. Meğer ki fiilin işlendiği tarihte yürürlükte olan kanuna göre fail için daha elverişli şartlar olsun.

Hiç kimse kendisinin yapmadığı fiil veya ihmallerden dolayı ceza hukuku bakımından sorumlu tutulamaz veya bunlardan dolayı ceza görmez.

Kimse aynı fiilden dolayı bir defadan fazla cezalandırılmaz.

Madde 23 — Durumu ile hemcinsleri için esash bir tehlike teşkil eden akıl veya beden hastası bir müesseseye gönderilir.

Hasta bu tedbirlerden dolayı hâkime başvurma hakkına sahiptir. Teferruat kanun tarafından tayin edilir.

Madde 24 — Şahsi hürriyetin başka türlü tahdidi ancak kanun çerçevesinde ve çağrılanların mahkeme huzuruna celbi, şahitlerin vazifelerini ifası, mahkeme inzibatının temini, mahkeme hükümlerinin infazı ve kanuna uygun idarî nizamları tatbiki için gerektiği nisbette caizdir.

Madde 25 — Herkes kanunun tayin ettiği ölçüde onursal görevler deruhte etmek ve devlet ile belediye için şahsi hizmetlerde bulunmakla mükelleftir. Bir hizmet münasebeti ile bağlı bulunması halinde kendisine gereken boş zaman tahsis edilmelidir.

Teferruat kanunla tayin edilir.

Madde 26 — Bu anahaklar değiştirilemez. Bunlar kanun vazıyı, hâkim ve idareyi doğrudan doğruya bağlar.

III. SOSYAL VE EKONOMİK HAK VE ÖDEVLER

Madde 27 — Sosyal ve ekonomik nizam insan şahsiyet ve şerefine tanınması esasına dayanır.

Madde 28 — İnsanın çalışma gücü devletin özel himâyesi altındadır. Herkes kabiliyetine göre bir iş hakkına sahiptir. ve şahsi hürriyetine halel gelmemek şartıyla çalışması ahlâki bir mükellefiyettir.

Kendi kusuru olmaksızın işsiz kalanın şahsi ve geçindirmekle mükellef olduğu yakınları için geçim imkânını sağlanması istemeğe hakkı vardır.

İşsizlik sigortası kanunla tayin edilir.

Madde 29 — Bütün müstahdem, işçi ve memurlar için müttehit bir iş hukuku yapılmalıdır. Bu iş hukukunun çerçevesi dahilinde toptan anlaşmalar ancak sendika ile müesseseler veya onların temsilcileri tarafından aktedilebilir. Bunlar yalnız işçilerin lehine şartlar tesis eden bağlayıcı hukuk yaratır.

Tahkim usulü kanunen tesbit edilir.

Grev hakkı ancak sendikalar grev ilân ettikleri takdirde tanınır.

Lokout kanuna aykırıdır.

Madde 30 — İş şartları ile alanın sıhhatini, haysiyetini, aile hayatını ve kültürel ihtiyaçlarını teminat altına alacak şekilde tanzim edilmelidir. Bilhassa gençlerin bedenî, fikrî ve ahlâki gelişimi bu şartlarla tehlikeye düşürülmemelidir.

Kanun anne ve çocukların himayesi için tedbirler alır ve kadına yaratıcı vatandaş sıfatıyla yaptığı ödevlerini kadın ve annelik mükellefiyetleriyle telif imkânını sağlar.

Çocukların çalıştırılması yasaktır.

Madde 31 — Kanunî çalışma müddeti sekiz saatlik iş gündür. Pazar ve kanunî bayram günlerinde çalışılmaz. İstisnalar umuma hizmet ettiği takdirde kanun veya sendika anlaşmaları yoluyla caizdir.

Madde 32 — 1 Mayıs çalşan bütün insanların kanuni bayram günüdür. Bu gün sosyal adaleti, ilerleme, barış, hürriyet ve milletlerarası anlaşmaya taraftarlığının sembolüdür.

Madde 33 — İş ücreti yapılan işi karşılamak ve çalışanla geçindirmek zorunda olduğu kimselerin geçinmesine yetmelidir.

Kadın ve gençler aynı faaliyet ve aynı semere için aynı ücreti almağa hak sahibidir. İş zamanına tesadüf eden bayram günlerin iş ücreti de verilir.

Madde 34 — İşalan herkes senede hiç olmazsa oniki günlük bir ücretli tatile istihkak kespeder. Tefarruat kanunla tayin edilir.

Madde 35 — Bütün halka şamil bir sosyal sigorta hazırlanmalıdır. Bu sigorta maksada uygun şekilde yapılmalıdır. Sigorta edilenlerin muhtar idaresi tanınır. Organları umumî, eşit, hür ve gizli şekilde seçilir. Teferruat kanunla tayin edilir.

Sosyal sigortanın ödevi milletin sağlık durumunu koruyucu tedbirlerle korumak ve yükseltmek, hasta, gebe ve lohusalara gereken yardımı göstermek ve dar gelirlî, malûllar ve geride kalanlara yeter derecede bir geçim sağlamak ve onların ihtiyarlığını teminat altına almaktır.

Sağlık işlerin tanzimi devlete aittir. Teferruatı kanun tayin eder.

Madde 36 — İş ve ekonomi şartların tayin ve islâhı için sendika veya patron birlikleri halinde birleşme hürriyeti herkese tanınmıştır.

Hiç kimse böyle bir birliğe üye olmağa zorlanamaz veya mani olunamaz.

Madde 37 — Bütün işletme ve resmî makamlardaki müstahdem, işçi ve memurlar sendikaların delâletiyle müşterek işletme temsil heyetleri kurarlar. Bunlar iş alanlar tarafından umumî, eşit, hür, gizli ve vasıtasız seçim usulü ile seçilirler.

İşletme temsil heyetlerinin görevi sendikaların eşit haklar dahilinde iş verenlerle işletmenin sosyal, şahsî ve ekonomik meselelerini tespit etmektir. Teferruatı kanun tayin eder.

Madde 38 — Memleket ekonomisinin ödevi bütün milletin refahına ve ihtiyaçlarının tatminine hizmet etmektir. Kanun bu maksatla istihsal, imal ve dağıtımın elverişli şekilde tanzimini ve herkesin bütün işlerin ekonomik semeresinden pay almasını ve türlü istismardan korunmasını sağlayacak rasyonel tedbirler alır.

Bu çerçevenin dahilinde ekonomik faaliyet serbesttir.

Sendika ve işverenlerin temsilcileri devletin idare tedbirleri tahakkuk ettirecek olan organlarda eşit söz hakkına sahiptirler.

Madde 39 — Tekelci ve siyasi iktidarın teşekküllere yöneltilen ekonomik hürriyetin her türlü kötüye kullanılışı şiddetle yasaktır.

Ekonomik hürriyetin kötüye kullanma tehlikesini taşıyan servetler kanunu kararlara müsteniden kamulaştırılır.

Kamulaştırılması ekonomik bakımdan elverişsiz olan servetler kanunî kararlara müsteniden devlet kontrolü altına konulur veya devletçe tayin edilen organlarla idare edilir. Bu şartların mevcudiyetini kanun tayin eder.

Kamulaştırılan servete verilen tazminat sosyal bir görüşle kanun tarafından tespit edilir.

Ekonomik kudretin kötüye kullanılması hallerinde kaideten tazminat verilmez.

Madde 40 — Kamu malı halkın malıdır. Bu mülkiyet üzerindeki tasarruf ve idare daha etraflı kanuni kararlara müsteniden bu malın münhasıran bütün milletin refahına hizmet edeceği ve iktisad kudret terakkümüne meydan vermiyeceğine teminat gösteren hak hâmillerine tanınmalıdır.

Madde 41 — Bu madde hakkında özel bir referandum yapılarak seçmenlere bunun anayasaya alınıp alınmayacağı sorulacak. Tercümenin sonuna bakınız.

Madde 42 — Özel kanunların ölçüsüne göre tarihi tecrübelerce siyasi sui istimalin tehlikesine veya militarist gayretlerin teşkiline meydan veren büyük arazi mülkiyeti bir toprak reformu ile kaldırılır.

Toprak reformun gayesi herşeyden önce ekim ve ormancılığa elverişli toprağı muhafaza ve çoğaltmak, verimini arttırmak, köylüleri iskân etmek, sıhhi evler, küçük göçmen merkezleri ve küçük bahçeler kurmaktır. Parça mülkiyet işe yarar hale getirilmelidir.

Sahibi tarafından nizama uygun bir idareden mahrum edilen arazi etrafı kanunî kararlara müsteniden kamulaştırılır.

Sahibine verilecek tazminat Mad. 39 f. 4 göre tayin edilir.

Madde 43 — Tarım, küçük sanat, elişi ve ticaret alanındaki bağımsız küçük ve orta işletmeler kanunî mevzuat ve idare yardımı ile geliştirilmeli ve bilhassa fazla yükten ve ortadan kalkmaktan korunmalıdır.

Bu maksatla kooperatif suretile yardımlaşma teşkilâtı geliştirilmelidir.

Madde 44 — Kooperatificilik teşvik edilmelidir.

Madde 45 — Özel mülkiyet müemmindir. Muhtevası ve sınırları kanun tarafından çizilir. Herkes kanuna müsteniden mülkiyet edinmek ve üzerinde tasarruf etmek hakkına sahiptir.

Özel mülkiyet topluluğa karşı mükellef kılar. İstimali topluluğun menfaatine aykırı düşmemelidir. Bu mülkiyet ancak bir kanuna müsteniden ve bu kanunda yazılı usullere uygun olarak ve takdir edilen tazminat karşılığında tahdit veya kamulaştırılabilir.

Kanunlar aksine tesbit etmedikçe kamulaştırma bedellerin tarz veya miktarı hakkındaki ihtilâfların rüyeti âdi mahkemeler tarafından yapılır. Miras hakkı medeni kanun ölçüsüne göre tanınır. Devletin vereseden alacağı pay kanunla tesbit edilir.

Madde 46 — Mucit, sanatkâr ve müellif hakları devlet tarafından korunur.

Madde 47 — Servet ve gelir bilhassa aile yüklerini nazara alınarak ve sosyal bir görüşle müterakki bir vergiye tabi tutulur. Vergi tahsilinde emekle edinilen servet ve gelire özel bir itina gösterilir.

IV. DEVLET, KİLİSE, DİN VE DÜNYA GÖRÜŞLERİ TOPLULUKLARI

Madde 48 — Serbestçe ve alenen dini âdetlerin icrası ve din ile dünya görüş ortaklıkları halinde birleşme hürriyetine müsaade edilir.

Hiç kimse bir kilise hareketi veya töreni yahut dini âyine iştirak yahutda dini bir yemin kullanmağa zorlanamaz ve bundan men edilemez.

Devlet dini yoktur.

Madde 49 — Her kilise, dini veya dünya görüş topluluğu işlerini herkes için câri olan kanun çerçevesinde bağımsız olarak idare eder. Memuriyetleri devlet veya belediyenin iştiraki olmaksızın tayin eder.

Madde 50 — Anlaşmaların ve kanunun ödevi devlet ve kilise alanlarını karşılıklı olarak sınırlandırmaktır.

Kilise, dinî veya dünya görüş toplulukları devlet gibi diğer tarafın işlerine müdahaleden sakınmalıdır.

Madde 51 — Kilise, dini veya dünya görüşü topluluk bugüne kadar olduğu gibi âmmeye hukuku teşekkülü olarak kahrılır. Diğer din ve dünya görüşü toplulukları tüzükleri ve üye sayıları ile devamlı oldukları sabit olursa, aynı hukuki durumu iktisap edebilirler.

Kilise, din ve dünya görüşü toplulukların birleşmesine bir engel yoktur. Birkaç âmmeye hukuku topluluklardan teşekkül eden birlik de bir âmmeye hukuku teşekküldür.

Âmmeye hukuku teşekkülü olan kilise, din ve dünya görüşü toplulukları umumî vergi listeleri tanzim eden kanunî mevzuata dayanarak vergi tahsil edebilirler.

Madde 52 — Kanun, anlaşma veya diğer bir hukuki sebeple kilise, dini ve dünya görüşü topluluklarına devletçe yapılacak mali yardımlar kanunla kaldırılır.

Madde 53 — Pazar ve devletçe bayram olarak kabul edilen günler dinlenme ve ruhi selâmet günleri olarak kanunen korunur.

Madde 54 — Hastane, cezaevleri ve diğer umumî müesseselerde dini âyine ihtiyacı olduğu nisbetde kilise, dini ve dünya görüşü toplulukları dini harekete mezundur. Bu arada her türlü cebir memnudur.

V. EĞİTİM VE OKUL

Madde 55 — Gençliği topluluk düşüncesi ile bedenî, zihni ve ruhî çalışkanlık esaslarına göre yetiştirmek ana babaların hak ve ödevidir. Bu hak onlardan ancak kanunun ölçüsüne göre hâkim kararı ile nezedilebilir.

Madde 56 — Okula devam mecburidir. Okullar bir devlet işidir. Okulların teftişi mütehasıslarla yapılır. Hessen'in bütün okullarında bilmum dinî kanaat ve dünya görüşü taşıyan çocuklar kaide olarak birlikte okutulurlar. (Topluluk okulu).

Her türlü öğretimin esası müsamaha olmalıdır. Öğretmen her derste bütün öğrencilerin din ve dünya görüşü duygularını gözetmek ve din ile dünya görüşlerini objektif bir şekilde izah zorundadır.

Eğitimin gayesi genç insanı ahlakî bir şahsiyet olarak yoğurmak, meslekî dirayet ve siyasî mesuliyetini hazırlamak, onu saygı, hemsinsini sevmek, hakkında sevgi, müsamaha, dürüstlük ve hakikatseverlik yolu ile millet ve insanlığa karşı hizmetini ifaya hazırlamaktır.

Tarih öğretimi geçmişin sadık, tağyir ve tahrif edilmemiş bir şekilde izahına yöneltilmelidir. Bu arada askeri sefler, harpler ve muharebeler yerine insanlığa büyük iyilikler sağlamış olan devlet, ekonomi, medeniyet ve kültürün yayılmasına âmil olan kimseler üzerinde durulmalıdır. Demokratik devletin temellerini tehlikeye düşüren görüşlere yer verilmez.

Veliler 2 ilâ 5 fıkraları prensiplerini ihlâl etmemek şartıyla öğretim işinin tanziminde iştirak hakkına haizdirler. Teferruatı kanun tayin eder.

Velilerin telkin etmek istedikleri din ve dünya görüşü prensiplerinin ihlâl edilmemesi için okullarda gerekli tedbir alınmalıdır.

Madde 57 — Din öğretimi programa dahil bir derstir. Öğretmen din öğretiminde devletin teftiş hakkını ihlâl etmemek şartıyla mensup olduğu kilise veya din cemaatının âkide ve nizamları ile bağlıdır.

Bu kararlar maksada uygun olarak dünya görüşü topluluklarına da uygulanır.

Madde 58 — Çocuğun din derslerine iştirak hususunda karar vermek veliye aittir. Hiç bir öğretmen din dersi vermeğe zorlanamaz veya verilmesine engel olunamaz.

Madde 59 — Bütün umumî ilk, orta, lise ve yüksek okullarda öğretim parasızdır. Yüksek okullar hariç kullanılan bütün ders vasıtaları da parasızdır. Kanun sosyal bakımdan zayıf durumda olanların istidatlı çocuklarına tahsil yardımı yapılması için tedbir alır. Öğrencinin ana baba veya nafakası ile mükellef olanın iktisadi durumu müsait olduğu takdirde münasip bir okul ücreti vermesi kanunla emrolunabilir. Orta, lise ve yüksek okullara girişi tayin eden ölçü sadece öğrencinin istidadıdır.

Madde 60 — Üniversite ve devletin yüksek okulları devletin himâyesinden faydalanırlar ve onun nezaretine tâbidirler. Bu müesseseler muhtariyetle idare olunurlar. Öğrenciler de bu muhtar idareye katılırlar.

Üniversitelerin ilâhiyat fakülteleri bâki kalırlar. Bunların öğretim üyelerinin tayininden önce kilisenin de mütalâası alınır.

Kiliselerin din öğretim müesseseleri tanınır.

Madde 61 — Özel orta, lise ve yüksek okullarla pedagojik bir karakter taşıyan okulların açılması devletin iznine bağlıdır. Özel okullar öğretim gayeleri, teşkilât ve öğretim elemanları ilmi formasyonu bakımından umumî okullardan geri iseler, vâhilerin servet derecesine göre bir ayrılığa meydan verilerse veya öğretim elemanlarının ekonomik ve hukukî durumu kâfi teminat altına alınmamışsa, bunlara müsaade edilmez. Teferruatı kanun tayin eder.

Madde 62 — Sanat, tarih ve kültür ile tabiatın anıtları ve devletin ve belediyelerin himâye ve bakımından faydalanırlar. Alman şehir, köy ve kolonilerin imarı ve kuruluşunda devlet ve belediyeler hususî kanunlar çerçevesinde bunlara güzel sanatlar bakımından tanzimine nezaret ederler.

VI. KAMU HAKLARINA DAİR MÜSTEREK HÜKÜMLER

Madde 63 — Bundan önceki kamu haklarından anayasanın kanunla tahdidine cevaz verdiği yahut teferruat itibariyle tanzimini bu kanuna havale ettiği hususlarda kamu hakkı aslında dokunulmaz olarak kalır.

Bu manada kanun yalnız halk veya meclis tarafından umumî bağlayıcı mahiyette isdar olunan ve bir kanun hakkının sarih şekilde tahdit ve tanzimini ihtiva eden hükümlerdir. Nizamnameler kanun metninde diğer eski nizamata atıflar umumî kanunî salâhiyetlerin yorumlanmasından kazanılan hükümler bu şartları haiz sayılmazlar.

İKİNCİ KISIM

MEMLEKETİN KURULUŞU

I — Hessen

Madde 64 — Hessen Alman cumhuriyetinin bir uzvudur.

Madde 65 — Hessen demokratik ve parlamenter bir cumhuriyettir.

Madde 66 — Millî renkler kırmızı beyazdır.

II — Devletler hukuku bağlantıları

Madde 67 — Devletler hukuku kaideleri millî hukukta sarîh bir şekil almağa hacet kalmaksızın memleket hukukunun bağlayıcı unsurları sayılırlar. Bu kaidele-re veya bir devlet antlaşmasına aykırı düşen hiçbir kanun muteber değildir.

Madde 68 — Devlet hukuku ödevlerini ihlâl mahiyetini taşıyan fiilleri yapma-dığından dolayı kimse sorumlu tutulamaz.

Madde 69 — Hessen barış, hürriyet ve milletlerarası anlaşma esaslarını benim-semiştir. Harp mezmumdur.

Bir harbi hazırlama gayesiyle yapılan her hareket anayasaya aykırıdır.

III — Hâkimiyet

Madde 70 — Hâkimiyet vazgeçilmez surette milletindir.

Madde 71 — Millet hâkimiyetini anayasanın hükümlerine göre doğrudan doğ-ruya halk oyu (seçim, teklif ve referandum), dolayısıyla anayasaya uygun kurulan organların kararları delâletiyle kullanır.

Madde 72 — Oy hürriyeti ve oy gizliliği mahfuzdur.

Madde 73 — Hessen'de mesken sahibi olup seçim hakkından mahrum edilmeyen 21 yaşını bitirmiş ve Alman vatandaşı oy hakkına sahiptir. Oy hakkı umumî, eşit, gizli ve vasıtasızdır. Oy verileceği gün bir pazar veya âdi bir cuma olmalıdır.

Teferruatı kanun tayin eder.

Madde 74 — 1 - Regit olmayan veya geçici vesayet altına alınan yahutta akli malûliyeti dolayısıyla hacir altında bulunan.

2 — Vatandaşlık hakkına tam ehil olmayanlar oy hakkından mahrum edilirler.

VI — Millî Meclis

Madde 75 — Millî meclis nispi usul prensiplerine uygun olarak halktan seçi-len sayılardan tereküküp eder. 25 yaşını doldurmuş oy hakkı sahipleri meclise se-çilebilirler.

Teferruatı kanun tespit eder. Millî mecliste temsil edilmek isteyen bir seçim gurubu verilen yüz muteber oydan asgari beş oyuna sahip olmalıdır.

Madde 76 — Herkese millî meclise seçilmek ve sayırlığını engelsiz ve zararsız ifa etmek imkânı sağlanmalıdır.

Teferruatı kanun tayin eder.

Madde 77 — Sayırlar bütün milletin temsilcileridir.

Madde 78 — Seçimlerin muteberliği millî meclis tarafından teşkil edilen bir se-çimi inceleme muhakemesi tarafından tetkik edilir. Sayırlığın sukutu hakkında karar verme yetkisi de bu mahkemeye aittir. Seçim usulünde nizamsızlık veya se-çim neticesine müessir olan cezayı müstelzim veya ahlâka mugayir hareketler se-çimi gayri muteber bir hale getirir.

Seçimi inceleme mahkemesi memleketin en yüksek iki yargıcı ile millî meclis-since bir devre için seçilen üç sayırlardan teşekkül eder. Teferruat kanun tarafından tayin edilir.

Madde 79 — Millî meclis dört yıl müddetle seçilir. (Seçim devresi) Yeni seçimler seçim devresinin hitama ermesinden önce yapılmalıdır.

Madde 80 — Millî meclis kendini üyelerinin tam sayısının yarısından fazlası ile verilen bir kararla fesheder.

Madde 81 — Millî meclisin feshini takiben yeni seçimler altmış gün zarfında yapılmalıdır.

Madde 83 — Eski meclis feshedildiği takdirde yeni meclisin seçim devresi yeni seçimin yapıldığı gün, normal hallerde ise eski seçim devresinin sona erdiği gün başlar.

Madde 83 — Millî meclis kâideten millî hükümetin bulunduğu şehirde toplanır. Millî meclis seçimin yapıldığından 18 gün sonra kendiliğinden toplanır. Eğer o gün eski meclisin seçim devresi henüz bitmemişse, yeni meclis bu seçim devresinin sona ermesini takip eden gün toplanır.

Sözü geçen günlerden biri pazar veya cumaya isabet ettiği takdirde meclis ancak o günü takip eden ikinci çalışma günü toplanır.

Meclis oturumunun tâliki, tatili (oturum devresi) ve yeniden toplanma günü hakkında karar verir. Millî meclisin başkanı meclisi her zaman davet edebilir. Hükümet veya üyelerinin tam sayısının beşte biri bunu talep ettiği takdirde başkan bu daveti yapmak zorundadır.

Madde 84 — Millî meclis başkanı, yardımcılarını ve idare heyetinin diğer üyelerini seçer.

Madde 85 — İki oturum arasında ve yeni seçilen bir meclisin toplanmasına kadar başkan ve yardımcılarının meclisin son oturumun işlerini devam ettirirler. Bunlar 95 - 98 ci maddelerde tesbit edilen haklardan faydalanırlar.

Madde 86 — Meclis başkanı bütçe kanunun ölçüsüne göre meclisin bütün iktisadi işlerini tedvir eder. Meclisin bütün memur, müstahdem ve işçilerini idaresi ile meclis idare heyetinin muvafakatı ile meclis memurlarının tayin ve azli başkana aittir. Meclis başkanı idaresine taallük eden bütün hukuki işler ve ihtilâflarında Hessen'i temsil eder. Meclis binasında tasarruf hakkı ve zabıta ona aittir.

Madde 87 — Millî meclis ancak üyelerin tam sayısının yarısından fazlası hazır bulunduğu takdirde müzakere ve karar verme imkânına sahiptir. Millî meclis tarafından yapılacak seçimlerde içtüzük hususî hükümler ihtiva edebilir.

Madde 88 — Millî meclis kararlarını "Evet" veya "Hayır" şeklindeki olayların çoğunluğu ile verir. Verilen oyların eşitliği yapılan teklifin reddi manasına gelir.

Madde 89 — Meclisin oturumları âlenidir. Hükümet veya on sayılavin teklifi ile meclis mevcut üyenin üçte ikisinin çoğunluğu ile gündemin münferit maddeleri için kapalı oturum yapabilir. Bu konudaki teklif gizli oturumda görüşülür.

Madde 90 — Hessen ve her hangi başka bir Alman millî meclisinin ve komisyonlarının açık oturumlarındaki müzakerelere dair verilen hakikate uygun haberler her türlü sorumluluktan âridir.

Madde 91 — Millî meclis ve komisyonları başbakan ve diğer bakanların müzakerelerde hazır bulunmasını talep edebilirler. Başbakan, bakanlar veya onların tavzif ettikleri temsilciler millî meclis ve komisyonlarının oturumlarına girme hakkına sahiptirler. Bunlar gündem dışında da her zaman söz alabilirler. Oturumlarda bulunanlar başkanın idaresine tâbidirler.

Madde 92 — Millî meclis soruşturma komisyonları kurmak hakkına sahiptir. Eğer bunu üyelerin tam sayısının beşte biri talep ederse, komisyonun kurulması bir ödev halini alır. Bu komisyonlar açık oturumlarda kendileri veya teklif sahiplerinin

lüzumlu gördükleri delilleri toplarlar. Üçte iki kararla oturumları gizli yapabilirler. Soruşturma usul, ve komisyon üyelerinin sayısı içtüzükle tayin olunur.

Mahkeme ve idari makamlar bu komisyonların talep ettikleri bilgi ve delilleri verme de mükelleftirler. Resmî makam ve teğekküller komisyonlara istenen evrakı vermekle mükelleftirler. Komisyonların delil toplamları ve bilgisine başvuracakları memurlar hakkında ceza hukuku usulü kaideleri uygun şekilde tatbik olunur, şu kadar ki posta sırrı mahfuz kalır.

Madde 93 — Millî meclis daimî bir komisyon (başkomisyon) seçer. Bu komisyon millî meclisin toplanmadığı, bir seçim devresinin sona erdiği zamanlarda yahut millî meclisin feshi ile yenisinin toplanması arasında millî hükûmet karşısında milleti temsil hakkına sahiptir. Bu komisyon aynı zamanda bir soruşturma komisyonunun haklarına da sahiptir. Komisyonun kuruluş tarzı içtüzükle tayin olunur. Üyeleri 95 - 98 ci maddelerde tesbit edilen haklardan faydalanırlar.

Madde 94 — Millî meclis kendisine tevcih edilen dilekleri hükûmete havale edebilir ve vaki teklif ve şikâyetler hakkında hükûmetten bilgi isteyebilir.

Madde 95 — Hessen veya başka bir Alman millî meclisinin hiç bir üyesi verdiği oylardan veya sayısal faaliyetini esnasında yaptığı beyanattan dolayı kazal veya inzibatî yoldan takip edilemediği gibi toplantı dışında herhangi bir suretle sorumlu tutulamaz.

Madde 96 — Hessen veya başka bir Alman millî meclisinin hiçbir üyesi sayısal mensup olduğu meclisin izni olmadıkça seçim devresi müddetince cezayı müstelzim bir hareketten dolayı sorguya çekilemez veya tevkif edilemez meğer ki üye bu fiili işlenmesi anında yahut en geç ertesi gün yakalanmış olsun.

Sayısal faaliyetinin icrasını tahdit eden şahsî hürriyetin herhangi bir başka suretle tahdidi de aynı müsaadeye bağlıdır.

Hessen veya başka bir Alman millî meclisinin üyesine karşı yapılan her türlü cezaî takibat, tevkif veya şahsî hürriyetinin başka türlü tahdidi sayısal mensub olduğu meclisin talebi üzerine seçim devresinin sonuna bırakılır.

Bir gazete veya derginin mesul yazı işleri müdürü sıfatıyla cezayı müstelzim fiilden dolayı takip edilen sayısal yukarda geçen hükümlerden faydalanamaz.

Madde 97 — Hessen veya başka bir Alman millî meclisinin üyeleri kendilerine sayısal olma sıfatıyla yahut sayısal faaliyetinin icrası sebebiyle bazı hâdiselere ait sırları tevdi etmiş kimseler hakkında bizzat şahitlikte bulunmaktan imtina edebilirler. Yazılı vesikaların müsadere bakımından da kanunen şahitlik etmekten imtina etmek hakkına sahip olan kimselerin durumundadırlar. Hessen millî meclis binasında ancak başkanın izniyle araştırma ve müsadere yapılabilir.

Madde 98 — Millî meclisin üyeleri Hessen'de mevcut bütün devlet ulaştırma vasıtalarında parasız seyahat ederler. Ayrıca seyahat masrafları ile hakkı huzurları verilir. Bundan başkan, başkan makamını işgal ettiği müddetçe bir tazminat alır.

Bu haklardan feragat caiz değildir.

Teferruatı kanun tayin eder.

Madde 99 — Millî meclis içtüzüğünü anayasa çerçevesinde tesbit eder.

V — Hükûmet

Madde 100 — Hükûmet (kabine) başkan ve bakanlardan tereküp eder.

Madde 101 — Meclis üyelerinin tam sayısının yarısından fazlasıyla müzakeresiz başbakanı seçer.

Teferruatı içtüzük tayin eder.

Başbakan bakanları tayin eder ve tayinlerini geciktirmeden meclise bildirir.

1918 e kadar Almanya'da veya başka bir memlekette saltanat sürmüş ve sürmekte bulunan hanedan mensupları hükümet üyesi olamazlar.

Hükümet ancak meclisin özel bir kararla verdiği itimat oyundan sonra işe başlayabilirler.

Madde 102 — Başbakan hükümet politikasının anahatlarını tayin eder ve bundan dolayı meclise karşı sorumludur. Bu anahatlar dahilinde her bakan kendine ayrılan iş sahasını müstakilen ve meclise karşı şahsen sorumlu olarak yürütür.

Madde 103 — Başbakan Hessen'i temsil eder. Temsil yetkisini selâhiyetli bakanlara yahut onlara tabi olan makamlara devredebilir. Devlet sözleşmeleri meclisin muvafakatine bağlıdır.

Madde 104 — Başbakan hükümete başkanlık eder ve işlerini yürütür. Bu oyların eşitliğinde başbakanın bulunduğu taraf tercih olunur. Diğer teferruatı hükümet bir tüzükle tesbit eder. Kanunî açık hükümler bulunmadığı takdirde hükümet her bakanın yetkisini kararlaştırır. Bu kararlar geciktirmeden meclise sunulur ve meclisin talebi ile değiştirilir veya yürürlükten kaldırılır.

Birkaç bakanın icraatına taallük eden meselelerde çıkan görüş ayrılıkları müzakere ile karar vermek üzere hükümete sunulur.

Madde 105 — Hükümet üyeleri maaş almağa hak sahibidirler. Emekli maaşı ve geri kalanların infakı için hususî hükümler konur.

Madde 106 — Meclise sevkedilecek kanun tasarıları hakkında hükümet karar verir.

Madde 107 — Bir kanunun tatbiki için gerekli hukuk ve idare nizamnamelerini eğer bu vazife kanunla münferit bakanlıklara verilmemiş ise hükümet isdar eder.

Madde 108 — Kanunda başka hüküm bulunmadıkça devlet memurlarının tayini hükümete aittir. Bu yetki başka makamlara devredilebilir.

Madde 109 — Başbakan millet namına af salâhiyetini kullanmaktadır. Bu yetkiyi başka makamlara devredebilir. Bir idam cezasının tasdiki hükümete racidir.

Vazifesinin ifası dolayısıyla mahkûm edilen bir bakan hakkındaki af hakkı ancak meclisin talebi üzerine kullanılabilir.

Umumî af ve muayyen bir nevi kazai cezaların ilgası meclisin tasvibine bağlıdır. Münferit bir kazai cezanın ilgasına cevaz yoktur.

Madde 110 — Tabii âfet veya dış tesirlerden dolayı vuku bulan bir olağanüstü mecburiyet halinin âcilen bertaraf edilmesi gerektiği takdirde eğer meclis toplantı halinde değilse yahutta vaktinde toplanamazsa, hükümet 93 cü maddede derpiş edilen daimî komisyonun muvafakati ve anayasaya aykırı olmamak şartıyla kanun kuvvetinde nizamnameler isdar edebilir. Bu nizamnameler meclisin ilk toplantısında tasvibine arz olunmalıdır. Tasvib edilmediği takdirde nizamname resmî gazete yolu ile yürürlükten kaldırılır. Madde 122 de buna uygun olarak caridir.

Madde 11 — Vazifesine başlarken başbakan meclis huzurunda, bakanlar ise mecliste başbakan huzurunda aşağıdaki yemini ederler :

"Bana verilen vazifeyi bitaraf bir şekilde bütün bilgi ve iktidarımı kullanarak yürütmeğe ve anayasa ile kanunları demokratik bir zihniyetle takip ve müdafa edeceğime yemin ederim."

Madde 112 — Başbakan her bakanı meclisin muvafakatiyle vazifesinden af edebilir.

Madde 113 — Başbakan ve bakanlar her zaman çekilebilirler. Başbakanın istifa veya ölümü aynı zamanda hükümetin istifası manasına gelir.

Başbakan ve hükümet yeni seçilen meclisin ilk toplantısında çekilmek zorundadır.

Hükümet çekildiği veya meclis kendisine itimat etmediği hallerde işleri yeni hükümete devredinceye kadar yürütmeye devam eder.

Madde 114 — Meclis açık bir kararla yahut güven oyu teklifinin reddi suretiyle başbakanı güveninden mahrum edebilir. Başbakana güven veya güvensizlik teklifi sayıların tam sayısının en aşağı altıda biri tarafından yapılmalıdır. Güven meselesi hakkında bir kararın alınması en erken görüşmelerin bitmesinden iki gün sonra ve en geç teklifin yapılmasından on gün sonra oya sunulmalıdır.

Güven açık oyla (ismen) belirtilir. Meselâ başbakan için güvensizlik kararı vermesi halinde, bu karara üye tam sayısının yarısından fazlasının katılması şarttır.

Böyle bir karar karşısında başbakan çekilmeğe mecburdur.

Meclis oniki gün içinde yeni bir hükümete güvenini bildirmediği takdirde feshe-dilmiş sayılır.

Madde 115 — Meclis hükümetin her üyesini anayasa veya kanunları kusurlu olarak ihlâl etmesinden dolayı yüksek devlet mahkemesinde dava edebilir. Dava açılması teklifi en aşağı 15 meclis üyesi tarafından imza olunmalı ve üyelerinin tam sayısının üçte ikisi tarafından kabul olunmak gerektir.

Meclisin dava hakkı sanığın ister ithamdan evvel veya sonra olsun vazifesinden çekilmesi ve çektirilmesiyle düşmez.

Teferruatı kanun tayin eder.

VI — Yasama görevi

Madde 116 — Yasama görevi :

a) Referandum şeklinde halk tarafından.

b) Meclis tarafından yapılır.

Referandum halleri dışında meclis bu anayasa çerçevesinde kanunları yapar ve bunların tatbikini nezaret eder.

Madde 117 — Kanun tasarıları hükümet, meclis veya halkın isteği üzerine hazırlanır.

Madde 118 — Yasama görevinin bütünü veya bir kısmına taallük etmemek şartıyla hükümete belli, münferit konular üzerinde nizamnameler çıkartmak hakkı kanunen tanınabilir.

Madde 119 — Meclis tarafından kararlaştırılan bir kanuna karşı hükümet itiraz edebilir.

İtiraz beş gün içinde, gerekçesi de nihai kararı takip eden iki hafta içinde meclise bildirilmelidir. İtiraz meclisin yeniden müzakereye başlamasına kadar geri alınabilir.

Meclis ile hükümet arasında bir mutabakat hasıl olmadığı takdirde kanun ancak meclis üyelerinin tam sayısının yarısından fazlası itirazın aleyhine oy verdiği takdirde yürürlüğe girer.

Madde 120 — Başbakan ve bakanlar anayasaya uygun olarak vücut bulan kanunları hazırlamak ve onları iki hafta içinde resmî gazetede ilân etmekle mükelleftir.

Madde 121 — Kanunlar aksi kararlaştırılmadıkça resmî gazetede yayımlandıktan ondört gün sonra yürürlüğe girerler.

Madde 122 — Resmî gazete vaktinde çıkmadığı takdirde kanun başka vasıtalarla ilân edilir. Bu takdirde resmî gazetede ilân edilme keyfiyeti imkân olur olmaz telâfi edilmelidir.

Madde 123 — Anayasanın hükümleri anayasa metnini değiştirmek veya ek bir hüküm ilâve etmek suretiyle yasama görevinin çerçevesinde tâdil edilebilir. Anayasa tâdili meclis üyelerinin tam sayısının yarısından fazlasının kararı ve seçmenlerin çoğunluğunun oy vermesiyle gerçekleşir.

Madde 124 — Ehil seçmenlerin beşte biri bir kanun tasarısının sunulmasını istedikleri takdirde referandum yapılır. Referandum etraflıca hazırlanmış bir kanun tasarısına istinaden yapılmazdır. Bütçe, vergi kanunu veya ücret nizamnamesini bir halkın kanun teklifi konusu olamaz.

Halk tarafından teklif olunan kanun hükümetçe görüşünün izahı ile birlikte meclise sunulur. Meclis istenen kanun tasarısını değiştirmeden kabul ettiği takdirde referanduma lüzum kalmaz.

Referandumda oy verme ancak evet veya hayır şeklinde olur. Karar verilen oyların çoğunluğu ile tayin olunur. Halkın kanun teklifinde ve referandumda takip edilecek usul kanunla tayin edilir.

Madde 125 — Memleketin anayasa durumunun tehlikeye düşüp düşmediğini ancak meclis tesbit edebilir. Bunun için üye tam sayısının en aşağı üçte ikisinin muvafakati lâzımdır. Bu karar meclis başkanı tarafından ilân edilir. Sözlü geçen kararla seyahat serbestisini, posta sırrını, toplanma hakkını, ve basın hürriyetini yürürlükten kaldırmak veya tahdit etmek mümkündür.

Daha kısa bir müddet tayin edilmediği takdirde bu karar üç ay sonra tesirini kaybeder. Karar aynı şartlar altında yenilebilir.

VII — Kaza kuvveti

Madde 126 — Kaza kuvveti münhasıran kanunlar tarafından tayin edilen mahkemelerce ifa edilir.

Yargıçlar bağımsız ve yalnız kanuna tabidir.

Madde 127 — Daimi kaza yetkisine sahip esas yargıçlar kaydı hayat şartı ile tayin olunurlar.

Geçici bir vazifede kanunda yazılı muayyen bir tecrübe devresinden sonra şahsiyet ve kazaî faaliyeti, vazifesinin demokrasi zihniyeti ve sosyal anlayış çerçevesi içerisinde ifa edeceğine kesin teminat teşkil eden kimseler ancak kaydı hayat şartıyla hâkim tayin olunabilirler.

Tecrübe devresi kaydı hayat şartıyla tayin meselesinde adalet bakanı yargıçları seçme komisyonu ile birlikte karar verir.

Kaydı hayat şartıyla tayin olunan bir hâkim kendisinden beklenileni yerine getirmedeği takdirde yüksek devlet mahkemesi meclisin talebi üzerine onu memuriyetten çıkartmak ve aynı zamanda başka bir memuriyete tayin etmek veya emekliye ayırmak yahut da azletmesi hususlarında karar verebilir. Talep yargıçları seçme komisyonunun muvafakatiyle adalet bakanı tarafından da yapılabilir. Bu muamele sırasında yargıcın mesleki faaliyeti durur.

Teferruatı kanun tayin eder, bu kanun bu güne kadar tayin olunmuş hakimler hakkında da tatbik olunur.

1 — 4 fıkraları jüri yargıçları için caiz değildir.

Madde 128 — Yukarda yazılı haller hariç kaydı hayat şartıyla tayin olunan yargıç ancak kanun tarafından tesbit edilen şekiller altında ve kazal bir hükümle makamından uzaklaştırılabilir. Başka bir vazifeye nakledilir veya emekliye ayrılır. Yasama kuvveti yargıcın emekliye ayrılmasını gerektiren bir yaş haddi tesbit edebilir.

Kanun hükmüne uygun olarak geçici surette vazifeden kaldırma hususu bu esaslara tatbik olunmaz.

Mahkeme teşkilâtında veya bölgesinde yapılan değişikliklerde hükümet bir yargıcın dileğine aykırı olarak ancak tam maaşla başka bir mahkemeye verebilir veya vazifeden uzaklaştırabilir.

Madde 129 — Kimse imkânlarının kifayetsizliği sebebiyle kanunî hakkını takip etmekten men edilemez.

Teferruatı kanun tayin eder.

VIII — Yüksek devlet mahkemesi

Madde 130 — Yüksek devlet mahkemesi beş yargıçla meclise dahil olmayan ve nisbi usule göre seçilen altı üyeden ibaret olmak üzere onbir üyeden kurulur. Ayrıca bir de başsavcı bulunur.

Yargıçlar muayyen müddetle diğer üyeler ise bir seçim devresinden öbür seçim devresine kadar meclis tarafından seçilirler. Tekrar seçilme caizdir.

Yüksek devlet mahkemesi teşekkülüne ait teferruat ile tatbik edilecek usul ve kararlarının infazına taallük eden hususlar kanunla tespit edilir.

Madde 131 — Yüksek devlet mahkemesi kanunlarının anayasaya uygunluğu, oy verme neticelerine vaki itirazla da anahakların ihlâli, anayasa ihtilâfları ve anayasa ile diğer kanunlarda zikredilen hususlar hakkında karar verir.

Seçmenlerin yüzde birini temsil eden bir seçmen grubu, meclis, meclis üye tam sayısının yüzde onu, hükümet ve başbakan bu hususlarda karar verilmesini talep edebilirler.

Herkesin hangi hal ve şartlar altında yüksek devlet mahkemesine müracaat edebileceğini kanun tayin eder.

Madde 132 — Bir kanun veya nizamnamenin anayasaya uygun olup olmadığı hakkında yalnız yüksek devlet mahkemesi karar verebilir.

Madde 133 — Bir mahkeme karar için muktazi olan bir kanun veya nizamnamayı anayasaya aykırılığı neticesine varırsa bu düşüncesini kendisinin tâbi bulunduğu en üstün mahkeme başkanına bildirir. Başkan yüksek devlet mahkemesinin karar vermesini sağlar. Yüksek devlet mahkemesinin kararı katidir ve kanun mesabesinde dir.

Teferruatı kanun tayin eder.

IX. Devlet ve muhtar idare

Madde 134 — Menşe, ırk, dinî inanç ve cins farkı gözetmeksizin gerekli vasıf ve kabiliyete sahip olan herkes umumî memuriyetlere girebilir.

Madde 135 — Umumî idarede iş görenlerin hukukî münasebetleri madde 29 da derpiş edilen müttehit İş Kanununun çerçevesinde idarenin icaplarına göre tanzim olunur.

Madde 136 — Kendisine tevdi edilen âmme kudretinin istimalinde üçüncü bir şahsa karşı memuriyet vazifesini kötüye kullananların sorumluluğu hizmetinde bulunduğu devlet veya korporasyona düşer. Memura rücu hakkı mahfuzdur. Kazaf yol daima açıktır.

Teferruatı kanun tâyin eder.

Madde 137 — Belediyeler kendi bölgelerinde bütün mahalli kamu idaresinin kendi mesuliyetleri altında biricik sahibidirler. Sarih kanunî hükümle kamu menfaati mülâhazasına binaen başka makamlara tevdi edilmeyen bütün âmme hizmetlerini deruhde edebilirler.

Beledi teşekküller kanunî yetkileri çerçevesinde aynı mevkie sahiptirler.

Belediyelerin ve beledi teşekküllerin kendi işlerinde muhtar idare hakkı devletçe temin olunur. Devletin nezareti bunların idaresinin kanunlarla mutabık bulunması hususuna inhisar eder. Belediyeler ve beledi teşekküllere yahut onların idare meclislerine kanun veya nizamname ile talimat dairesinde devlet hizmetlerinin ifası devrolunabilir. Devlet belediye ve beledi teşekküllere gerek kendi ve gerek devrolunan hizmetlerin ifası için gerekli para vasıtasına vergi ve malî muvazene yolu ile temin eder. Bundan başka devlet bu teşekküllerin ihtiyarı âmme faaliyeti için kendi mesuliyetleri altında idare edeceği gelir kaynakları tahsis eder.

Millî meclis seçim hakkına ait prensipler belediye ve beledi teşekküller seçimlerinde de câridirler.

Madde 138 — Belediyelerle beledi teşekküllerin baş görevlerini yapan idarecileri seçilen temsilcilerin yazılı ve gizli oyu ile seçilir.

Seçim müddetinin süresi kanunla tanzim olunur.

X. Malî işler

Madde 139 — Meclis lüzumlu gelir vasıtalarının tasvibi yolu ile devlet ihtiyacının kapatılmasını sağlar.

Devletin bütün gelir ve giderleri her bütçe yılı için hesaplanır ve bütçeye dahil edilir. Bütçe kesin hesap yılın başlamasından önce bir kanunla tesbit edilir.

Giderlerin sarfına kaideten bir yıl için, bazı hususî hallerde de daha uzun bir süre için müsaade olunur. Bundan gayri bütçe kanununda kesin hesap yılını yahut devlet ve idarenin gelir ve giderlerine taallük etmeyen hükümlerin yer alması caiz değildir.

Madde 140 — Kesin hesap, yılın sonuna kadar gelecek yılın bütçe kanunu çıkmadığı takdirde, hükümet:

1 — a) Kanunen mevcut müesseselerin idamesi ve kanunen alınacak tedbirlerin ifası,

b) Devletin hukukî taahhütlerinin yerine getirilmesi,

c) Daha önceki bütçe kanununda tahsisat kaldığı takdirde inşaat, mübayaa, v.s. maksatlar için lüzumlu masrafları yapmağa yetkilidir.

2 — Özel kanunlara dayanan vergi ve gelirler birinci fıkradaki masrafları karşılamağa yetmediği takdirde hükümet üç ay için geçmiş bütçe kanununun nihai meblâğının dörtte bir nispetinde hazineden tahsisat ayırabilir.

Madde 141 — Istikraz yoluna ancak olağanüstü ihtiyaçlar ve kaideten yalnız yapıcı maksatlar için başvurulabilir. Devlet hesabına böyle bir istikraz yapılması veya teminat gösterilmesi ancak kanun şekli ile yapılabilir.

Madde 142 — Masraf ihtiva eden veyahut gelecekte masrafı davet edecek olan meclis kararları bu giderlerin hangi yoldan karşılanacağını da göstermelidir.

Madde 143 — Bütçe ve plân dışı masraflar Maliye Bakanının muvafakatine bağlıdır. Bunlar ancak önceden tahmin edilemeyen ve önüne geçilemeyen hallerde caizdir.

Bütçe aşımı ve plân dışı masraflar müteakip kesin hesap yılı içinde meclis tarafından tasdiğe muhtaçtır.

Madde 144 — Bütçe hesapları Sayıştay tarafından tesbit ve teftiş edilir. Her yılın bütçe hesapları ve devlet borçları hakkındaki rapor Sayıştayın mütalâa ve hükümetin noktai nazarı ile birlikte ibra için meclise sunulur.

Madde 145 — Devletin kâr getiren ekonomi teşekküllerin mali işleri 139 - 144 üncü maddelerinden ayrı bir kanunla tanzim edilebilirler.

XI. Anayasanın korunması

Madde 146 — Anayasanın varlık ve devamını elindeki bütün kuvvet ve vasıtalarla sağlamak herkesin vazifesidir.

Bu ödeve aykırı hareket eden veya demokrasinin temel fikirlerine karşı mücadele eden siyasi bir gruba dahil olan veya olmuş bulunan bir kimsenin yüksek devlet mahkemesinin kararı ile Anayasanın hangi haklardan mahrum edilebileceğini kanun tâyin eder.

Madde 147 — Anayasaya aykırı alenen kullanılan cebire karşı mukavemet herkesin hak ve vazifesidir.

Anayasayı ihlâl veya böyle bir hareketi teşebbüs hakkında bilgi edinen kimse yüksek devlet mahkemesine müracaat suretiyle suçlunun cezaı takibe tâbi tutulmasını istemekle mükelleftir.

Teferruatı kanun tâyin eder.

Madde 148 — Anayasa ihtilâlcî hareketlerden dolayı fiili tesiri ve yürürlüğünü kısa veya uzun bir müddet için kaybettiği hallerde Anayasaya aykırı durum zall olur olmaz Anayasanın devrilmesinden yahut ihlâlinden suçlu olanlar sorguya çekilirler.

Madde 149 — 147 ve 148 inci maddelerinden doğan ceza hukuku neticelerini kanun tâyin eder.

Madde 150 — Anayasanın demokratik ana prensipleri ve cumhuriyetçi parlamenter devlet şekli Anayasa tâdili yoluyla değiştirilemez. Hangi şekilde olursa olsun bir diktatörlüğün kurulması yasaktır.

Bu esasa aykırı kanun tasarıları oya sunulmaz, aynı maksatla kararlaştırılan kanunlar isdar edilmez. Buna rağmen ilân edilen kanunlara riayet caiz değildir.

Bu madde bir Anayasa tâdili konusu olamaz.

Intikal Hükümleri

Madde 151 — Hessen Alman Cumhuriyetinin yetki iddia edebileceği sahalarda alacağı bütün tedbirleri tekmiil Almanya'nın birliğini muhafaza prensibine tâbi tutar.

Her şeyden önce mevcut hukuki birliğe mücbir bir sebep olmadıkça dokunamaz. Mücbir bir sebebin mevcudiyetini kanun tâyin eder.

Madde 152 — Alman Cumhuriyetinin kanun vazeden bir organı teşekkül edinceye kadar hükümet diğer Alman hükümetleriyle birlikte nihai Alman birliğine bir

engel teşkil etmemek üzere hukukun bazı muayyen kısımları için müttehit bir yasama organı vücade getirilmesini kararlaştırabilir.

Bu türlü anlaşmalar meclisin muvafakatine bağlıdır. Anlaşmalar yasama kuvvetinin doğrudan doğruya veya dolayısıyla demokratik seçimlerden vücade gelmiş bir organa devrini derpiş etmelidir. Bu nevi organların kararlaştırdıkları kanunlar anayasaya aykırı olmamak şartıyla Hessen'i bağlarlar.

Madde 153 — Alman Cumhuriyeti ile Hessen arasındaki salâhiyetler bütün Alman milletinin seçeceği bir Millî Meclis tarafından anayasaya uygun şekilde sınırlandırılır.

Alman Cumhuriyetinin müstakbel hukuku Hessen hukukundan daha önce gelir.

Madde 154 — Kanuni hükümlere göre bütün Alman memleketlerin mensupları yerli sayılırlar. Bu memleketlerin bütün ülkesi anayurd sayılır.

Madde 155 — 123 üncü maddenin ikinci fıkrasına uygun bir anayasa kanunu ile yasama görevine demokratik seçimlerden doğan bir organı daha dahil etmek hakkı mahfuzdur.

Madde 156 — 56 ncı maddenin yedinci fıkrasında derpiş edilen kanunun ilânına kadar okul sistemi halihazırdaki durumda kalır.

Okul bölgesindeki velilerin çoğunluğunun arzusu ile 30 Ocak 1933 de cari olan ve sonra değiştirilen münasebetleri yeniden ihdas etmek hakkı mahfuzdur. 1.1.1950 tarihine karar hali hazırdaki durum kanunla dahi değiştirilemez. Öğretim seyrinde yeni değişiklikler yapılabilmesi imkânı bunun dışında kahr.

Madde 157 — Halen mevcut zaruret hali sebebiyle ısdar olunan veya ısdar oluncak kanunlarla aşağıdaki anahatlara caiz olmayan müdahalelere cevaz verilebilir.

a) Madde 6 daki seyahat serbestisi anahakkı,

b) Mecburi mesken tahsisi çerçevesi içerisinde 8 nci maddedeki mesken dokunulmazlık hakkı,

c) Madde 28 deki ikinci fıkrada zikredilen iş kuvvetinin serbest kullanılması hakkı ve mecburi iş mükellefiyetleri kanunları çerçevesi içerisinde ikinci madde ile ilgili haklar.

d) Günlük ihtiyaç maddelerin kifayetsizliğini hafifletme kanunları ile mülkiyet üzerinde tasarruf hakkı.

Anahakların tahdidine cevaz veren birinci fıkra 31.12.1950 tarihinde yürürlükten kalkar. Meclis üye tam sayısının yarısından fazlası ile bu müddeti uzatabilir.

Madde 158 — Nasyonal sosyalizm ve militarizmi yenmek ve bunların sebep oldukları haksızlığı tamir etmek için çıkarılmış olan veya 1.1.1949 a kadar çıkarılacak olan kanunlara karşı anayasada tesbit edilen hürriyet ve haklar dermeyan edilemez.

Madde 159 — Almanyadaki kontrol komitesi ve askeri hükümet tarafından ısdar olunan emirnameler için devletler ve harp hukukuna istinaden bu anayasaya ve anayasaya uyum olarak çıkarılan kanunlara ve diğer Alman hukukuna üstünlük iddiası mahfuz kalır.

Madde 160 — Bu anayasa millet tarafından kabul edilmekle yürürlüğe girer. 22 kasım 1945 tarihli devlet temel kanunu aynı zamanda yürürlükten kalkar.

Bu tarihte devlet işlerini yürüten hükümet yeni hükümetin kurulmasına kadar 113 üncü maddenin üçüncü fıkrasında derpiş edilen hükümet olarak geçer. Constituant meclisin başkomisyonu ise 93 cü maddeye uygun olarak daimî komisyon mesabesinde.

Ek: Anayasaya oy vermek münasebetiyle 41 ci madde hakkında ayrıca oy istenilecek. Seçmenlere 41. maddenin anayasaya girmesi hakkında fikirleri sorulacak.

Madde 41.

Anayasanın yürürlüğe girmesiyle:

1. Maden ocakları (Kömür, demir, çelik, kali = gübre), demir, çelik istihsalâtı enerji işletmeleri, ray ve hava hatlarına bağlı ulaştırma sistemi kamu malı haline getirilecektir.

2. Büyük banka ve sigorta müesseseleri ve birinci fıkrada sözü geçen, fakat merkezi Hessen'de olmayan işletmeler devlet nezareti altına konulur veya devlet eliyle işletilir.

Teferruatı kanun tâyin eder.

Kamu haline getirilecek olan işletmelerin sahibi veya idaresi ile mükellef olan kimse tatbik kanunlarını ısdarına kadar bu müesseseleri Hessen'in yeddi emini sıfatıyla işletmeğe devam eder.